

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

Кафедра економіки

**НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ
для здобувачів вищої освіти спеціальності 051 Економіка**

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Умань – 2021 р.

Наскрізна програма практики для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка». Умань: Уманський НУС, 2021. 39 с.

Розробники:

Доцент кафедри економіки, к. е. н. Смолій Л.В.

Рецензенти:

- Соколюк С.Ю. – д.е.н., доцент, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Уманського національного університету садівництва
- Мовчанюк В.І. – начальник відділу агропромислового розвитку, екології та взаємодії з органами місцевого самоврядування Уманської районної державної адміністрації

Наскрізна програма практики затверджена на засіданні кафедри економіки

Протокол від 31 серпня 2021 року № 1

Схвалено науково-методичною комісією факультету економіки і підприємництва
Протокол від 31 серпня 2021 року № 1

Наскрізну програму практики складено для студентів спеціальності 051 Економіка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. В програмі подано методичні та довідкові матеріали, які необхідні для проходження всіх видів практик, визначено зміст практик, основні компетентності та програмні результати навчання, якими повинен оволодіти здобувач освіти в результаті їх проходження, види, послідовність проведення та тривалість практик, підведення підсумків практик. Програма практики є основним організаційно-методичним документом, який регламентує діяльність здобувачів вищої освіти і керівників від закладу освіти та підприємства (організації, установи).

© УНУС, 2021 рік

© Смолій Л.В., 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
1.1. Роль практики в освітній програмі здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти	5
1.2. Структура практичної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти	5
2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ЗІ ВСТУПУ ДО ФАХУ	7
2.1. Мета та завдання навчальної практики	7
2.2. Бази практики	8
2.3. Зміст програми навчальної практики	8
3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З МІКРОЕКОНОМІКИ	12
3.1. Мета та завдання навчальної практики	12
3.2. Бази практики	14
3.3. Зміст програми навчальної практики	14
4. ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ I	18
4.1. Мета та завдання виробничої практики	18
4.2. Бази практики	20
4.3. Зміст програми виробничої практики	21
4.4. Структура звіту про проходження виробничої практики	23
5. ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ II	25
5.1. Мета та завдання виробничої практики	25
5.2. Бази практики	27
5.3. Зміст програми виробничої практики	27
5.4. Структура звіту про проходження виробничої практики	34
6. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.	35

ВСТУП

Нові методи й підходи, які використовують у сучасній економіці України, потребують якісно іншого підходу до підготовки фахівців, що працюють у народному господарстві. Підвищення рівня практичної підготовки диктує необхідність у розширенні та зміцненні зв'язків вищих навчальних закладів із відповідними підприємствами, установами та організаціями.

Основним навчально-методичним документом, що визначає проведення практики, є наскрізна програма, що регламентує мету, зміст і послідовність проведення практик, підведення їх підсумків і містить рекомендації щодо видів і форм контролю рівня знань, умінь і навичок, яких студенти набути під час проходження кожного виду практики за освітнім ступенем. Зміст наскрізної програми практики включає програми всіх етапів практичного навчання. Наскрізна програма практики відображає єдину систему послідовної підготовки фахівців за допомогою об'єднання теоретичних знань із вирішенням практичних питань.

Наскрізна програма практики розроблена на основі Положення про організацію проведення практичної підготовки студентів Уманського НУС, а також відповідно до навчального плану підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка. На основі наскрізної програми практичної підготовки здобувачів щорічно розробляються або перезатверджуються робочі програми відповідних видів практики. Разом з робочими програмами навчальних дисциплін робочого навчального плану спеціальності, робочі програми практики студентів входять до комплексу основних навчально-методичних документів, які реалізують завдання освітньо-професійної програми підготовки фахівців за спеціальністю 051 Економіка та відповідають їх змісту щодо практичних занять та навичок.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.2. Роль практики в освітній програмі підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка

У підготовці висококваліфікованих фахівців-економістів важливу роль відведено організації практичної підготовки студентів, яку здійснюють таким чином, щоб забезпечити й доповнити системність, безперервність і практичні навички в навчанні. Практична підготовка здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка студентів проводиться відповідно до діючих Державних та галузевих стандартів вищої освіти.

Випускники спеціальності повинні бути конкурентоспроможними фахівцями у багатьох сферах, адже дана спеціальність має широкий спектр застосування: від матеріального виробництва до сфери послуг, від приватного бізнесу до державних структур. Практика має велике значення для підготовки та формування фахівця зі спеціальності 051 Економіка і дає змогу оволодіти необхідними знаннями щодо сучасних змін у державотворенні, умінням і навичками прийняття та пошуку інноваційних шляхів виваженої раціональності у майбутній професійній діяльності; виявити уміння та навички організаторської, управлінської діяльності щодо забезпечення трудової та технологічної дисципліни, створення безпечних умов праці для здоров'я; приймати професійні рішення з урахуванням їх соціально-економічних та психологічних наслідків.

Метою практичної підготовки є закріплення теоретичних знань, які були отримані в процесі навчання, формування у здобувача професійного вміння приймати самостійні рішення в певних виробничих умовах, оволодіння сучасними методами, формами організації, знаряддями праці у різних сферах економіки.

Основними завданнями проходження практичної підготовки є:

- визначення майбутніх перспектив своєї професійної діяльності;

- поглиблення та закріплення набутих теоретичних знань з основних дисциплін професійної підготовки спеціальності «Економіка»;
- формування у здобувачів професійних навичок, уміння приймати самостійні рішення на конкретному етапі навчального процесу шляхом виконання різноманітних обов'язків, відповідно до обраної професійної діяльності та умов функціонування підприємств, установ та організацій;
- отримання навичок використання теоретичних знань на практиці та вміння робити конструктивні висновки на підставі показників діяльності підприємств, організацій, установ;
- систематичне оновлення та творче застосування набутих знань у практичній діяльності при вирішенні завдань, які постають при реалізації професійних функцій.

1.3. Структура практичної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка»

Підготовка здобувачів освіти за освітньо-професійною програмою «Економіка» забезпечує єдиний комплексний підхід до організації практичної підготовки студентів до майбутньої фахової діяльності на засадах системності і безперервності їх навчання. Відповідно до навчального плану підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка, передбачено проведення практик в обсязі 14 тижнів. З них 4 тижні відводиться на навчальну практику та 10 – на виробничу (табл. 1).

1. Види, послідовність проведення та тривалість практик

№ з/п	Курс	Семестр	Вид практики	Тривалість проведення, тижнів	Кількість кредитів ECTS
1	1	2	Навчальна практика з вступу до фаху	2	3
2	2	4	Навчальна практика з мікроекономіки	2	3
3	3	6	Виробнича практика I	4	6
4	4	7	Виробнича практика II	6	9
Разом				14	21

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ЗІ ВСТУПУ ДО ФАХУ

2.1. Мета та завдання навчальної практики

Мета навчальної практики зі вступу до фаху: підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані завдання та прикладні проблеми, що характеризуються комплексністю та певною невизначеністю умов у професійній діяльності у сфері економіки.

Завдання навчальної практики зі вступу до фаху:

- оволодіння навичками співучасті у розробці та реалізації освітньо-професійної програми спеціальності «Економіка»;
- формування уявлення про особливості майбутнього фаху та вимоги роботодавців до фахівця з економіки;
- напрацювання вміння визначати перспективи та необхідні компетентності працевлаштування у сфері економіки;
- оволодіння засобами досягнення професійного зростання;
- набуття навичок раціонального вибору навчальних і тренінгових програм і дисциплін, підвищення рівня своєї кваліфікації.

При проходженні навчальної практики «Вступ до фаху» у студентів сформулюються наступні **програмні компетентності**:

- здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- здатність бути критичним і самокритичним.
- навички міжособистісної взаємодії.
- здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.
- розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.
- здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

- здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.
- здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.
- здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

У результаті проходження навчальної практики зі вступу до фаху передбачається одержання таких **програмних результатів навчання**:

- знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.
- розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.
- використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.
- пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.
- застосовувати набуті теоретичні знання для розв’язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
- ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.
- визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.
- демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.
- вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.
- вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб’єктів.
- показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

2.2. Бази практики

Навчальна практика зі вступу до фаху проходить безпосередньо в комп’ютерних лабораторіях та аудиторіях Уманського національного

університету садівництва; здійснюються дослідницькі екскурсії до Уманського краєзнавчого музею, музею історії Уманського національного університету садівництва, Уманської центральної міської бібліотеки, бібліотеки Уманського національного університету садівництва, на підприємства, установи й організації фахового спрямування. Навчальна практика передбачає практичне оволодіння первинними вміннями і навичками зі спеціальності.

2.3. Зміст програми навчальної практики

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Тема 1. Особливості господарського розвитку та економічної думки на етапах первісного суспільства, античності та європейського середньовіччя

Господарський розвиток за первісної доби. Економічний розвиток стародавніх цивілізацій. Особливості східного рабства. Господарство Стародавньої Греції. Античний Рим: економічні причини розквіту і занепаду. Господарство скіфів, грецьких і римських колоній Північного Причорномор'я. Економічна думка стародавнього сходу. Економічна думка Стародавньої Греції. Економічна думка Середньовіччя.

Тема 2. Формування передумов ринкової економіки в країнах європейської цивілізації (XVI – перша половина XVII ст.) та розвиток ринкового господарства (друга половина XVII ст. – початок XIX ст.)

Економіка західноєвропейських країн у період первісного нагромадження капіталу. Сутність меркантилізму та етапи його розвитку. Специфіка меркантилізму у різних країнах. Історичні умови виникнення класичної політичної економії. Зародження класичної політичної в Англії. Виникнення класичної політичної економії у Франції. Економічна теорія фізіократів. Економічний розвиток Англії у XVIII ст. Економічне вчення А. Сміта. Економічний розвиток Англії наприкінці XVIII – початку XIX ст. Економічна теорія Д. Рікардо.

Тема 3. Економічна думка розвинених країн у другій половині XIX ст.

Німецька національна політична економія. Економічні дослідження нової історичної школи. Виникнення неокласичного напрямку. Австрійська школа. Теорія граничної корисності. Лозаннська школа. Кембріджська школа. Економічне вчення Дж. Б. Кларка.

Тема 4. Особливості розвитку ринкового господарства та основні напрямки економічної думки в Україні (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)

Криза кріпацької системи в Росії та Україні. Погляди економістів Вільного економічного товариства. Прихильники ліквідації кріпацького права й самодержавства (кінець XVIII – перша четверть XIX ст.). Економічна думка України та Росії 30-60-тих років XIX ст. Економічні ідеї революційних демократів.

Тема 5. Економічний розвиток України і його відображення в економічній думці у другій половині XIX – на початку XX ст.

Економічні ідеї народництва. Розповсюдження марксизму. Легальний марксизм. Економічний розвиток України (кінець XIX – початок . XX ст.). Економічні погляди дворянства. Буржуазна економічна думка.

Тема 6. Розвиток національних економік країн європейської цивілізації в системі світового господарства під впливом науково-технічної революції (друга половина XX – початок XXI ст.)

Ідейно-теоретичні основи та етапи розвитку інституціоналізму. Основні напрями раннього інституціоналізму. Теорія монополістичної конкуренції Е. Чемберліна. Теорія недосконалої конкуренції Дж. Робінсон. Теорія олігополії і теорія врівноважуючих сил. Вчення Й. Шумпетера: теорія підприємництва і теорія ефективної конкуренції. Розвиток неокласичних теорій ціни, капіталу і економічної рівноваги (неокласичний синтез). Неокласичні теорії економічного зростання. Характеристика неоліберального напрямку. Характеристика неоконсерватизма. Економічні концепції монетаристів. Економічна теорія пропозиції (ЕТП). Теорія «раціональних очікувань».

Тема 7. Економічний розвиток України в умовах радянської економічної системи та його трактування в економічній думці та формування засад ринкового господарства в Україні (90-ті роки XX ст.)

Основні напрями розвитку економічної теорії в період 1917 – кінця 20-х рр. Характеристика економічної думки в період утвердження командно-адміністративної системи (30–50-ті роки XX ст.). Економічна думка 60-х – початку 90-х років XX ст. Економічні дискусії перехідного періоду. Економіка незалежної України. Теоретичні основи досягнення добробуту в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ

Тема 8. Теоретико-методичні основи функціонування вищої освіти в Україні та система оцінювання знань і вмінь

Організаційні засади функціонування системи вищої освіти в Україні. Місце Уманського національного університету садівництва у системі вищої освіти України. Болонський процес як засіб інтеграції та демократизації вищої освіти країн Європи. Засади функціонування Європейської кредитно-трансферної й акумулюючої системи організації навчального процесу (ECTS) в Україні.

Тема 9. Організація освітньо-виховного процесу в Уманському національному університеті садівництва

Нормативно-правове забезпечення організації навчального процесу в Уманському національному університеті садівництва. Організація навчального процесу в Уманському національному університеті садівництва. Студентське самоврядування в Уманському національному університеті садівництва.

Тема 10. Навчальний процес першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальності 051 Економіка. Сфери працевлаштування фахівців спеціальності 051 Економіка

Дисципліни професійно-орієнтованого циклу. Вибіркові компоненти освітнього циклу. Роль кафедри економіки у підготовці фахівців спеціальності 051 Економіка. Місце фахівця спеціальності 051 Економіка. Економіст – провідна фігура в управлінні підприємством. Вимоги, що висуваються до економіста. Завдання, обов'язки, професійні знання та кваліфікаційні вимоги до фахівців з економіки. Відповідальність економіста. Права економіста як найманого працівника. Посадові обов'язки економіста і головного економіста. Професія економіста за кордоном.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ З МІКРОЕКОНОМІКИ

3.1. Мета та завдання навчальної практики

Мета навчальної практики: набуття практичних знань та формування ринкового орієнтованого економічного світогляду і знань щодо методів прийняття оптимальних господарських рішень в умовах обмеженості ресурсів з приводу споживання благ, використання факторів виробництва із врахуванням різних конкурентних ситуацій (ринкових моделей), економічних інституцій.

Завдання навчальної практики: набуття практичних навичок раціональної економічної поведінки економічних суб'єктів, виходячи з концептуальних основ ринкової економіки, розуміння особливостей функціонування сучасних ринків та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів відповідно до типу ринкової структури; набуття студентами навичок і вмінь ефективного застосування мікроекономічного аналізу для забезпечення прийняття відповідних економічних рішень на рівні господарюючих суб'єктів; формування навичок прийняття управлінських рішень та складання фінансових документів.

Компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- здатність бути критичним і самокритичним.
- здатність приймати обґрунтовані рішення.
- навички міжособистісної взаємодії.
- здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро- та міжнародному рівнях.
- розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки.
- здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.
- здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.
- здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.
- здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

Програмні результати навчання:

- знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.
- розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.
- застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).
- пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.
- проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.
- застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
- ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.
- демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.
- вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.
- вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.
- показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.

Керівництво практикою здійснюється викладачами кафедри економіки, які контролюють своєчасне прибуття студентів на місце практики, хід її виконання, консультують практикантів щодо програми і матеріалів практики, допомагають у вирішенні питань із забезпечення нормальних умов праці.

Під час практики студент зобов'язаний своєчасно і якісно виконувати завдання, передбачені програмою практики, опановувати прийоми економіки, дотримуватись правил внутрішнього розпорядку, не порушувати трудову дисципліну, сприяти виконанню завдань, які стоять перед навчальним закладом.

3.2. Бази практики

Навчальна практика зі вступу до фаху проходить безпосередньо в комп'ютерних лабораторіях та аудиторіях Уманського національного університету садівництва. Навчальна практика передбачає практичне оволодіння навичками проведення мікроекономічного аналізу.

3.3. Зміст програми навчальної практики

Змістовий модуль 1.

МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПОВЕДІНКА СПОЖИВАЧА

Тема 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД МІКРОЕКОНОМІКИ

Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Зміст, співвідношення і генезис термінів “політична економія”, “економічна теорія”, “теоретична економіка”, “економікс” та ін. Предмет дисципліни “Економіка” (“Теоретична економіка”, “Економікс”). Макро- та мікроекономіка як найважливіші складові сучасної і теоретичної економіки.

Альтернативність мети використання обмежених ресурсів і раціональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Методологія мікроекономіки: граничний аналіз, моделювання: графічне, аналітичне, табличне; оптимізація й визначення рівноваги тощо. Нормативна й позитивна мікроекономіка.

Мікросистема: поняття, різновиди. Мета, роль і особливості функціонування мікросистем у ринковій економіці. Основні характеристики (ознаки) ринків досконалої та недосконалої конкуренції. Характеристика дії мікросистем у різних ринкових ситуаціях.

Мета і завдання дисципліни. Взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Характеристика базових підручників, що репрезентують зарубіжні та вітчизняні школи мікроекономіки.

Тема 2. АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА НА РИНКУ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

Перший закон Госсена. Закон спадної граничної корисності блага, його графічне зображення. Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін. Другий закон Госсена. Еквімаржинальний принцип досягнення раціонального вибору та рівновага споживача. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості як спеціальний інструментарій мікроекономічного аналізу.

Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія: рівняння і графічна побудова.

Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз і побудова лінії “дохід – споживання”. Побудова лінії “ціна – споживання”. Траєкторія зміни споживання внаслідок зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача.

Тема 3. РИНКОВИЙ ПОПИТ ТА РИНКОВА ПРОПОЗИЦІЯ. РИНКОВА РІВНОВАГА

Ринковий попит. Зображення попиту. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача. Цінові та нецінові детермінанти попиту.

Закон пропозиції та його аргументація: ціна як ринковий стимул для виробника: збільшення граничних витрат як стримуючий фактор, збільшення обсягу виробництва тощо.

Концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до зміни цін на товари. Методичні підходи до обчислення показника еластичності.

Тема 4. МІКРОЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємство як суб’єкт ринкових відносин, економічна організація, найважливіший різновид мікросистем.

Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт.

Поняття загального (сукупного валового), середнього та граничного доходів. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Різні концепції прибутку. Сукупний, середній та граничний прибуток.

Тема 5. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА

Витрати виробництва. Класифікація та види витрат. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до їх визначення. Альтернативні витрати та їхній склад. Сукупні, середні та граничні витрати.

Постійні та змінні витрати (сукупні та середні). Типовий характер зміни витрат у короткому періоді. Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження дохідності).

Криві довготривалих витрат (сукупних і середніх) як такі, що огинають криві короткотривалих витрат. Види кривих тривалих середніх витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства.

Змістовий модуль 2.

МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПОВЕДІНКА ВИРОБНИКА

Тема 6. МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ ФІРМИ В УМОВАХ ДОСКОНАЛОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Ознаки й умови досконалої конкуренції.

Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничного і сукупного доходу підприємства.

Максимізаційно-мінімізаційна мета підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимальних обсягів випуску: два підходи. Поведінка підприємства за умов зміни ринкової ситуації. Правила поведінки підприємства, їхня універсальність. Пропозиція фірми у короткотерміновому періоді, її зв'язок з кривими витрат: графік галузевої пропозиції.

Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Рівноважна функція ціни.

Рівновага фірми та галузі у короткотерміновому періоді. Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Тема 7. МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ ФІРМИ В УМОВАХ ЧИСТОЇ МОНОПОЛІЇ

Поняття одного продавця, ринкової (монопольної) влади у вузькому та широкому розумінні слів. Ознаки “чистої” монополії.

Крива попиту монополіста. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правило максимізації прибутку. Пропозиція монополіста й особливості її формування. Визначення монопольної ціни. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.

Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді.

Різновиди монополій. Економічні наслідки монополізації галузі, порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків, потреба у державному регулюванні монополії, антимонопольна політика.

Тема 8. МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ ФІРМИ В УМОВАХ ОЛІГОПОЛІЇ ТА МОНОПОЛІСТИЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Нечисленність фірм в олігополістичних галузях, високі бар'єри для входження у галузь, загальна взаємозалежність підприємств. Цінові війни за некооперативної поведінки: межі зниження рівня цін, наслідки для споживачів і товаровиробників.

Інституційні аспекти утворення та діяльності картельних спілок. Таємні змови, їх міцність і загострення конкуренції.

Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією. Кількість товаровиробників та диференціація виробів. Умови входження в галузь. Нецінова конкуренція за даної ринкової структури.

Тема 9. РИНОК КАПІТАЛУ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Функції ринків ресурсів в економіці. Споживання виробником факторів виробництва: мета й обмеження.

Праця як фактор виробництва, її мобільність. Суть та особливості використання поняття заробітної плати.

Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Рух капіталу і капітальні фонди. Поняття позичкового процента. Вплив ставки позичкового процента на короткострокові інвестиційні проекти підприємців. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді.

Тема 10. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РИНКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Сучасна економічна теорія про права власності як сукупність санкціонованих норм поведінки. Трансформування власності та ринкові процеси.

Поняття про зовнішні ефекти. Негативні та позитивні зовнішні ефекти. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Коригуючі податки та субсидії.

Забруднення навколишнього середовища. Роль держави у вирішенні екологічних проблем.

Споживчі властивості суспільних благ: загальнодоступність, неконкурентність та невиключність. Суспільні блага та ефективність. Неспроможність ринкового механізму регулювати ефективність суспільних благ та функції держави.

4. ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ I

4.1. Мета та завдання виробничої практики

Метою проходження студентами виробничої практики I є поглиблення теоретичних знань і отримання практичних навичок з питань економіки підприємств в умовах конкретного підприємства, а також набуття навичок проведення науково-дослідної роботи з поглибленого вивчення окремих економічних проблем.

Основними завданнями виробничої практики I є:

- формування здатності до закріплення знань, набутих у процесі навчання, перевірка та оцінка професійних здібностей;
- розвиток навичок та вмінь інформаційно-аналітичної, проектно-дослідницької, діагностичної та консалтингової діяльності для вирішення прикладних проблем управління органами, установами, організаціями;
- отримання вміння адаптувати теоретичні положення, методичний інструментарій, викладений в спеціальній літературі, щодо умов діяльності органів, установ, організацій до конкретних умов діяльності;
- формування здатності до впровадження розроблених рекомендацій та пропозицій в практичну діяльність органів, установ, організацій;
- формування здатності до засвоєння практичних навиків роботи та накопичення досвіду самостійної роботи згідно з обраним фахом;
- набуття досвіду ділового спілкування.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти в процесі вивчення навчальної дисципліни повинні набути **компетентностей**:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- здатність до адаптації та дій в новій ситуації.
- здатність приймати обґрунтовані рішення.
- навички міжособистісної взаємодії.
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо
- здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами
- здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.
- здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин.
- здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної,

управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

- здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.
- здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.
- здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.
- здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.
- здатність до розуміння специфіки соціально-економічних взаємовідносин та особливостей функціонування економічних суб'єктів в аграрній галузі.

Виконання вимог щодо проходження виробничої практики повинно забезпечувати необхідний рівень сформованості **результатів навчання**:

- асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.
- застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).
- використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.
- проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності
- застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
- ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники
- визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

- виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.
- використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.
- використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вирішення соціально-економічних завдань, підготовки та представлення аналітичних звітів.
- вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.
- демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах.
- показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.
- демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів.
- оволодіти практичним інструментарієм організації й ведення економічної діяльності та обґрунтування ефективних господарських рішень економічними суб'єктами з урахуванням галузевої специфіки аграрної економіки

4.2. Бази практики

Базами для проходження практики можуть виступати підприємства (організації) різного організаційно-правового статусу і різних сфер господарської діяльності, які є юридичними особами, функціонують на ринку не менше одного року та здійснюють виробничу або інші види економічної діяльності. Підприємства-бази практики повинні застосовувати провідні форми та методи ведення управління та організації виробничої, планово-економічної роботи, логістичної і маркетингової діяльності, бухгалтерського обліку, впроваджувати прогресивні технології виробництва, організації праці та управління. Штат підприємства має бути укомплектований висококваліфікованими фахівцями, здатними допомогти студентам-практикантам у проходженні практики, набутті ними професійних вмінь та навичок.

4.3. Зміст програми виробничої практики

Програма виробничої практики на виробничих підприємствах

Модуль 1. ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Змістовий модуль 1. ПІДПРИЄМСТВО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА.

Тема 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ.

Поняття підприємства як головної ланки народного господарства, його основні риси. Мета, завдання і основні напрямки діяльності підприємства. Створення підприємства та правові основи його функціонування. Господарський кодекс України. Статут підприємств. Генеральна тарифна угода й колективний договір. Класифікація підприємств. Виробничі об'єднання підприємств і організацій, порядок їх утворення, функції та мета. Характеристика видів інтеграційних форм підприємств і організацій: добровільні і інституційні об'єднання (асоціації, консорціуми, концерни, корпорації, фінансово-промислові групи, холдинги тощо). Поняття і характеристика ринкового типу господарювання. Підприємство – головний атрибут ринку. Складові елементи ринкової інфраструктури. Принципи, форми і типи підприємницької діяльності. Законодавче забезпечення підприємництва. Активізація підприємницької діяльності в Україні.

Тема 2. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства. Визначення чисельності окремих категорій працівників підприємства. Основні елементи системи управління персоналом підприємства та суб'єктів господарювання. Форми та системи оплати праці та їх удосконалення. Склад і структура земельних угідь підприємства.

Сутність та види капіталу. Сутність авансованого та власного капіталу підприємства. Поняття та класифікація основних засобів. Фізичне та моральне зношення основних засобів. Функціональна роль матеріально-речових елементів основних виробничих фондів. Методика визначення суми амортизації основних фондів. Відтворення основних засобів підприємства, умови та форми здійснення. Сутність, склад та структура оборотних засобів. Нематеріальні ресурси і активи підприємства. Вимоги до документального оформлення нематеріальних активів.

Тема 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність використання кадрового потенціалу. Її сутність та підходи до визначення. Система критеріальних показників визначення ефективності кадрового потенціалу підприємства. Продуктивність праці, вимірювання, чинники і резерви підвищення. Показники економічної ефективності використання основних засобів. Показники ефективності використання оборотних засобів. Ефект від використання нематеріальних активів.

Змістовий модуль 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ.

Тема 4. ВИРОБНИЧА ПРОГРАМА ПІДПРИЄМСТВА

Первинна ланка організації процесу виробництва – робоче місце та його оснащення. Первинна структурна виробнича одиниця підприємства – дільниця. Цех – виробничий, адміністративно уособлений підрозділ підприємства. Види цехів. Виробнича структура підприємства. Безцехова та корпусна структура підприємства. Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва. Поняття та структура виробничого циклу. Види руху предметів праці у виробництві. Розрахунок тривалості технологічної частини виробничого циклу. Поняття і принципи організації виробничого процесу. Класифікація виробничих процесів за призначенням, перебігом у часі та ступенем механізації (автоматизації). Організаційні типи виробництва (одиничне, середнє, масове) і їх техніко-економічна характеристика. Розміщення робочих місць, кваліфікація кадрів, тип обладнання в різних типах виробництва. Призначення та характеристика дослідно-експериментального виробництва. Ефективність організаційних типів виробництва.

Тема 5. ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Поняття і класифікація витрат на виробництво продукції. Структура поточних витрат та їх включення до собівартості продукції. Поняття і методика розрахунку кошторису витрат на виробництво. Калькулювання витрат на виробництво продукції. Об'єкти калькулювання й калькуляційна одиниця. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Методи прогнозування собівартості нових виробів (питомих витрат, бальний, агрегатний, кореляційний, графоаналітичний). Шляхи зниження поточних витрат в розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва, вдосконалення організації виробництва, праці й управління; збільшення обсягу виробництва та підвищення якості продукції. Техніко-економічні фактори зменшення поточних витрат. Енергозбереження і його вплив на собівартість.

Змістовий модуль 3. ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА

Тема 6. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Виручка від реалізації продукції і дохід підприємства. Дохід і прибуток – показники фінансових результатів; різниця між ними. Джерела формування прибутку (доходу) підприємства. Прибуток – основний показник діяльності підприємства. Типова схема використання прибутку. Показники прибутку, їх розрахунок. Рівень прибутковості підприємств різних галузей економіки України. Рентабельність – відносний показник ефективності діяльності підприємства. Показники рентабельності та їх розрахунок. Шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України. Суть і методичні підходи до оцінки загального фінансово-економічного стану підприємства. Методика розрахунку показників фінансового стану підприємства: прибутковості, ліквідності, оборотності, стійкості. Загальна методологія вимірювання ефективності виробництва. Види ефективності (економічна і соціальна; локальна і народногосподарська; первісна і мультиплікаційна; абсолютна і порівняльна). Система показників ефективності виробництва. Оцінка соціальної ефективності виробництва. Класифікація факторів зростання ефективності виробництва: внутрішні і зовнішні.

Тема 7. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Класифікація видів економічної безпеки підприємств. Поняття економічної кризи підприємства, види їх, основні причини виникнення та наслідки. Стратегія забезпечення належної економічної безпеки підприємства. Національна програма антикризового господарювання, форми та ефективність її реалізації. Об'єкти і функції управління безпекою.

4.4. Структура звіту про проходження виробничої практики I

У звіті мають бути наведені стислі описи виконаних практикантом операцій з посиланням на відповідні документи. Студент повинен викласти аналіз зібраних аналітичних матеріалів, які знаходять своє відображення у численних розрахунках, статистичних таблицях, графіках, діаграмах. Разом зі звітом на кафедру подаються календарний план проходження практики, щоденник виробничої практики та характеристика студента-практиканта.

Структурно загальний звіт з виробничої практики I має такі складові:

1.	Вступ
2.	Розділ 1. Організаційні засади діяльності підприємства
	1.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства
	1.2. Організація роботи економічної служби підприємства
3.	Розділ 2. Аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства
4.	Розділ 3. Аналіз результатів виробничо-господарської діяльності підприємства
5.	Розділ 4. Напрями підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства
6.	Висновки
7.	Список використаних джерел
8.	Додатки

5. ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ II

5.1. Мета та завдання виробничої практики

Метою проходження студентами виробничої практики є систематизація, закріплення та поглиблення теоретичних знань, здобутих в процесі вивчення професійно-орієнтованих навчальних дисциплін та набуття ними практичних вмінь і навичок самостійного науково-аналітичного опрацювання економічних, соціальних і екологічних проблем з позицій суспільних і державних потреб та інтересів

Головними завданнями виробничої практики є:

- формування у здобувачів комплексу умінь і навичок щодо вирішення типових завдань відповідно до посад, які може обіймати бакалавр з економіки;
- розвиток навичок та вмінь інформаційно-аналітичної, проектно-дослідницької, діагностичної та консалтингової діяльності для вирішення прикладних проблем управління органами, установами, організаціями;
- набуття вмінь адаптації теоретичних положень, методичного інструментарію, викладеного в спеціальній літературі, щодо умов діяльності органів, установ, організацій до конкретних умов діяльності;
- впровадження розроблених рекомендацій та пропозицій в практичну діяльність органів, установ, організацій.
- засвоєння практичних навиків роботи та накопичення досвіду самостійної роботи згідно з обраним фахом;
- збір, обробка аналіз та систематизація необхідних матеріалів для написання звіту;
- набуття досвіду ділового спілкування.

Проходження виробничої практики II забезпечує формування у здобувачів вищої освіти *загальних компетентностей*:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- здатність до адаптації та дій в новій ситуації.
- здатність приймати обґрунтовані рішення.
- навички міжособистісної взаємодії.
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо

спеціальних (фахових) компетентностей:

- здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами
- здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів.
- здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин.

- здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.
- здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.
- здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.
- здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.
- здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.
- здатність до розуміння специфіки соціально-економічних взаємовідносин та особливостей функціонування економічних суб'єктів в аграрній галузі

Проходження виробничої практики II здобувачами першого (бакалаврського) рівня має сприяти формуванню наступних **результатів навчання:**

- асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.
- застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).
- використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.
- проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності
- застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
- ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники
- визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.
- виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

- використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.
- використовувати інформаційні та комунікаційні технології для вирішення соціально-економічних завдань, підготовки та представлення аналітичних звітів.
- вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.
- демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах.
- показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення.
- демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів.
- оволодіти практичним інструментарієм організації й ведення економічної діяльності та обґрунтування ефективних господарських рішень економічними суб'єктами з урахуванням галузевої специфіки аграрної економіки.

5.2. Бази практики

Базами практики можуть бути установи, організації та підприємства будь-якої галузі економіки та форми власності, органи державної влади та управління, науково-дослідні установи, запропоновані кафедрою. При узгодженні з кафедрою база практики може бути запропонована студентами за умови вчасного укладання договорів на проходження практики.

5.3. Зміст програми виробничої практики

2.1. Програма виробничої практики для установ, організацій, органів державної виконавчої влади

Основні питання, які студент повинен освоїти під час проходження виробничої практики:

1. Нормативно-правові та організаційні засади діяльності установи, організації, органу державної виконавчої влади

1.1. Повноваження, функції та організаційна структура установи, організації – органу державної виконавчої влади

Нормативно-правова база діяльності організації (установи), її основні функції та повноваження. Місія та завдання організації (установи). Організаційна структура організації (установи) з урахуванням її сфери діяльності. Основні структурні та територіальні підрозділи, їх функції та характер організаційних відносин між ними. Структура і функції апарату управління організацією (установою). Регламентація діяльності структурних підрозділів, їх внутрішня структура, організаційна та економічна взаємодія та взаємозв'язку з іншими структурними підрозділами. Призначення кожної ланки

в загальному управлінському процесі, посадових характеристик працівників та розподіл обов'язків між ними. Шляхи удосконалення досліджуваної організаційної структури.

1.2. Структура та функції економічної служби (відділу) організації (установи).

Організація економічної служби установи, функції та розподіл завдань між окремими відділами. Систему організації праці та документообігу. Джерела інформації для ведення основної діяльності та програмне забезпечення, що використовується при систематизації інформації, обліку та звітності. Пропозиції щодо удосконалення організації та функціонування економічної служби.

2. Ресурсне забезпечення діяльності установи, організації, органу державної виконавчої влади

2.1. Кадровий потенціал і управління персоналом.

Цілі та завдання системи управління персоналом в організації. Професійно-кваліфікаційна структура, тенденції і фактори її зміни. Оцінка посадових інструкцій керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу. Методика планування потреби в персоналі. Джерела залучення персоналу, оцінка їх переваги та недоліки. Планування витрат на персонал. Система показників, що характеризують працю керівника і оцінка його ефективності. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів в організації.

2.2. Матеріально-технічне забезпечення.

Рівень забезпеченості робочих місць працівників організаційною та обчислювальною технікою. Види основних засобів організаційної та обчислювальної техніки, наявної у організації (установи), область їх застосування. Аналіз використання обчислювальної і організаційної техніки. Наявність АСУ в системі управління організацією (установою). Забезпечення службовим транспортом та приміщеннями. Перспективи підвищення рівня озброєності праці працівників. Виявлення внутрішніх резервів поліпшення використання ресурсів організації (установи).

2.3. Фінансове забезпечення

Вивчення діючої системи фінансування організації, що є об'єктом практики. Охарактеризувати бюджет організації в динаміці. Дослідити кошторис витрат. Оцінка виконання плану фінансування, порівняння планових та фактичних видатків.

3. Участь органу управління у формуванні та реалізації державної економічної політики

3.1. Основні соціально-економічні показники території, підвідомчої організації, або території-розташування організації

Характеристика динаміки основних соціально-економічних показників розвитку відповідних підвідомчих об'єктів.

3.2. *Форми, засоби і методи державного регулювання підвідомчої сфери економіки*

Характеристика способів впливу органів державного регулювання на підвідомчі об'єкти та сфериз метою забезпечення та створення умов для їх діяльності. Форми і методи співпраці органу державного регулювання з суб'єктами громадянського суспільства. Підготовка органом державного регулювання пропозицій щодо: вдосконалення механізму регулювання економічного розвитку, забезпечення ринкової збалансованості, соціального захисту населення, екологічної безпеки; формування та реалізації інвестиційної політики, виходячи з пріоритетних напрямів розвитку економіки та особливостей регіону; участь органу регулювання у формуванні та реалізації антимонопольної політики за відповідними сферами і напрямами тощо.

3.3. *Прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку*

Вивчення системи планування та/або прогнозування: види планів (програм) / прогнозів, склад розділів і показників, порядок складання і затвердження планів (програм) / прогнозів, методи планування / прогнозування, що застосовуються. Фінансові механізми забезпечення реалізації планів (програм), оцінка основних результатів реалізації планів і програм соціально-економічного розвитку. Визначення значущості реалізованих планів (програм) для населення конкретної території.

4. *Оцінка якості та ефективності діяльності органу державного регулювання*

4.1. *Оцінка ефективності функціонування суб'єкта державного регулювання економіки*

Відповідність напрямів, змісту і результатів управлінської діяльності органів і посадових осіб тим її параметрам, які відображені у правовому статусі органу й окремої посади. Дотримання законності в діяльності органів державної влади. Взаємозв'язки відповідних органів державної виконавчої влади та їх посадових осіб з громадянами, їх об'єднаннями і колективами. Структура і зміст, предмет і адресність звернень громадян. Використання Е-урядування та електронного документообігу як способ підвищення ефективності роботи органу державної виконавчої влади. Напрями підвищення ефективності роботи організації (установи) – органу державної виконавчої влади.

4.2. *Система забезпечення прозорості в діяльності органу державного регулювання*

Нормативні документи, на яких базується система забезпечення прозорості в діяльності органу державного регулювання. Дотримання принципів прозорості та відкритості в діяльності органу державного регулювання.

2.2. Програма проходження виробничої практики на підприємствах усіх форм власності

Основні питання, які студент повинен освоїти під час проходження виробничої практики:

1. Організаційні засади діяльності підприємства

Визначення і аналіз організації роботи на підприємстві. Характеристика статусу підприємства, його внутрішньої організаційної структури, характеру господарської діяльності. Розподіл обов'язків, посадові характеристики працівників економічних відділів, наявні інструктивні, нормативні та методичні матеріали, які визначають і регламентують економічну діяльність підприємства. Основні напрями економічної діяльності підприємства.

2. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

2.1. Кадровий потенціал і управління персоналом.

Професійно-кваліфікаційна структура, тенденції і фактори її зміни. Оцінка посадових інструкцій керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу. Методика планування потреби в персоналі. Джерела залучення персоналу, оцінка їх переваги та недоліки. Планування витрат на персонал. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів в організації.

2.2. Склад та структура майна підприємства.

Склад і структура та динаміка вартості майна підприємства за даними балансу. Склад і структура необоротних та оборотних активів, їх зміни протягом досліджуваного періоду, джерела відтворення і сфери використання

2.3. Динаміка та структура фінансових ресурсів підприємства.

Динаміка складу та структури фінансових ресурсів підприємства. Динаміка і структура джерел формування власних фінансових ресурсів; стан, структура ефективності їх використання. Позикові фінансові ресурси підприємства, ефективність їх використання.

3. Аналіз економічно-господарської діяльності підприємства

3.1. Динаміка та структура доходів підприємства.

Динаміка та структура доходів підприємства, вплив основних факторів на їх зміну.

3.2. Витрати підприємства

Динаміка обсягу і рівня поточних витрат в цілому по підприємству, за їх видами та статтями.

3.3. Система оподаткування та податкових зобов'язань підприємства

Динаміка та структура податкових платежів підприємства. Обґрунтування суми планових податкових платежів в цілому і за видами; визначення можливості їх зменшення за рахунок системи пільг, податкового кредиту тощо.

4. Оцінка ефективності діяльності підприємства на напрями її підвищення

4.1. Оцінка економічного стану підприємства.

Аналіз показників оцінки рівня економічної стійкості, платоспроможності, ділової активності, рентабельності активів і капіталу.

4.2. Аналіз показників ефективності діяльності підприємства.

Динаміка обсягу і рівня прибутку підприємства. Аналіз зміни складу і структури основних джерел утворення прибутку, напрямків його використання; Систему показників ефективності діяльності підприємства.

4.3. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства

Обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства

2.3. Програма проходження виробничої практики у фінансово-кредитних установах

Основні питання, які студент повинен освоїти під час проходження виробничої практики:

1. Організаційні засади діяльності фінансово-кредитної установи

Загальне ознайомлення з фінансово-кредитною установою, організацією діяльності та структурою управління. Визначення типу фінансово-кредитної установи (акціонерний комерційний банк, галузевий, регіональний та інше). Ознайомлення зі складом засновників, їхньою участю у кореспондентських взаємовідносинах, вплив на зростання активів банку. Дослідження функціональної схеми структурних підрозділів банку та аналіз змісту роботи структурних економічних служб у відповідності до існуючої структури управління

2. Ресурсне забезпечення діяльності підприємства

2.1. Кадровий потенціал і управління персоналом.

Професійно-кваліфікаційна структура, тенденції і фактори її зміни. Оцінка посадових інструкцій керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу. Методика планування потреби в персоналі. Джерела залучення персоналу, оцінка їх переваги та недоліки. Планування витрат на персонал. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів в організації.

2.2. Джерела утворення фінансових ресурсів фінансово-кредитної установи.

Вивчення механізму накопичення власних коштів банку через формування статутного капіталу. Ознайомлення з порядком приймання грошових коштів від юридичних і фізичних осіб на зберігання згідно з посередницьким призначенням і особливим статусом банків. Дослідження процесу запозичення коштів в інших банків та економічних суб'єктів.

3. Взаємовідносини фінансово-кредитної установи з контрагентами та клієнтами

3.1. Взаємовідносини фінансово-кредитної установи з державою.

Визначення особливостей оподаткування прибутку банку. Ознайомлення з порядком і нормами відрахувань до державних цільових фондів. Дослідження нарахування та сплати податку з доходів фізичних осіб (порядок розрахунку, пільги, терміни перерахування до бюджету)

3.2. Взаємовідносини фінансово-кредитної установи з підприємствами і організаціями.

Дослідження механізму зберігання коштів юридичних осіб на поточних та депозитних рахунках у банку, порядку укладання депозитних договорів та обчислення відсотків за депозитами, а також порядку їх повернення. Дослідження механізму кредитування підприємств та організацій, порядку

укладання кредитних договорів і обчислення відсотків за користування кредитами, а також порядку їх стягнення. Ознайомлення із порядком оформлення і отримання банківських послуг. Проведення аналізу динаміки та структури депозитів та кредитів наданих юридичним особам за останні роки.

3.3. Взаємовідносини фінансово-кредитної установи з громадянами

Дослідження механізму зберігання коштів фізичних осіб на поточних та депозитних рахунках у банку, порядку укладання депозитних договорів та обчислення відсотків за депозитами, а також порядку їх повернення. Дослідження механізму кредитування громадян, порядку укладання кредитних договорів і обчислення відсотків за користування кредитами, а також порядку їх стягнення. Проведення аналізу динаміки та структури депозитів та кредитів наданих фізичним особам за останні роки.

4. Оцінка фінансового стану фінансово-кредитної установи та резервів підвищення її доходності та ліквідності

Аналіз фінансового стану фінансово-кредитної установи (банку) за останні роки: ліквідність, рентабельність, збільшення (зменшення) прибутку від операційної діяльності і небанківських операцій, платоспроможності і кредитоспроможності банку, резервів підвищення доходності і шляхів забезпечення достатнього рівня ліквідності банку.

2.4. Програма проходження виробничої практики у бюджетних установах

Основні питання, які студент повинен освоїти під час проходження виробничої практики:

1. Нормативно-правові та організаційні засади діяльності бюджетної установи

Характеристика Положення (Статуту) бюджетної установи, її внутрішньої організаційної структури, характеру діяльності. Законодавчі та інші нормативно-правові акти, що регулюють діяльність бюджетної установи. Законодавчі та інші нормативно-правові акти, що регулюють порядок планування доходів і видатків та механізм фінансування бюджетної установи. Розподіл обов'язків, посадові характеристики працівників підрозділів, наявні інструктивні та методичними матеріали, які визначають і регламентують діяльність бюджетної установи. Основні функціональні напрями діяльності бюджетної установи.

2. Планування доходів та витрат загального та спеціального фондів кошторису бюджетної установи

2.1. Порядок планування доходів загального та спеціального фондів кошторису.

Порядок розрахунку планових обсягів асигнувань по загальному фонду кошторису бюджетної установи. Механізм розрахунку планових доходів спеціального фонду кошторису бюджетної установи в розрізі джерел надходжень: від надання платних послуг; від господарської та/або виробничої діяльності; від оренди майна бюджетних установ; від реалізації іншого майна;

від інших джерел надходжень: благодійних внесків, грантів та дарунків, а також коштів, які отримують бюджетні установи для виконання окремих конкретних доручень від підприємств, організацій чи фізичних осіб, від інших бюджетних установ

2.2. Планування видатків по загальному фонду кошторису.

Порядок складання тарифікаційного списку бюджетної установи; штатного розпису бюджетної установи. Порядок розрахунку фонду оплати праці бюджетної установи в розрізі різних груп персоналу. Система нарахувань на фонд оплати праці в бюджетній установі. Порядок розрахунку видатків на придбання предметів постачання і матеріалів; видатків на відрядження; видатків на оплату комунальних послуг; інших поточних видатків.

Порядок планування капітальних видатків по загальному фонду кошторису бюджетної установи: на придбання основного капіталу; на створення державних запасів і резервів; на придбання землі та нематеріальних активів.

2.3. Планування видатків по спеціальному фонду кошторису

Порядок розрахунку видатків на покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням платних послуг, а також за погодженням з Міністерством фінансів витрат капітального характеру, пов'язаних з наданням послуг із створення умов для початку реалізації інфраструктурних проектів у бюджетній установі. Порядок розрахунку видатків на організацію господарської та/або виробничої діяльності, а також на господарські видатки бюджетної установи; видатків на утримання, обладнання, ремонт майна; видатків на ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів (крім будівель і споруд) та матеріальних цінностей, а також на господарські потреби бюджетної установи.

3. Розгляд, затвердження та виконання кошторису бюджетної установи

3.1. Порядок розгляду та затвердження кошторису

Порядок отримання лімітної довідки про бюджетні асигнування в бюджетній установі. Порядок розгляду та затвердження штатного розпису, кошторису та плану асигнувань бюджетної установи.

3.2. Порядок виконання кошторису бюджетної установи та процес складання фінансової звітності

Порядок взаємодії бюджетної установи з органами Державного казначейства України в процесі виконання кошторису. Порядок виконання загального та спеціального фонду кошторису бюджетної установи. Порядок складання звітності про виконання загального і спеціального фондів кошторису бюджетної установи.

4. Основні показники діяльності бюджетної установи

4.1. Аналіз складу та структури доходів загального та спеціального фондів кошторису

Склад та структура доходів загального фонду кошторису бюджетної установи. Склад та структура доходів спеціального фонду кошторису бюджетної установи.

4.2. Аналіз стану та динаміки фінансування видатків загального та спеціального фонду кошторису

Динаміка та основні тенденції фінансування видатків загального фонду кошторису бюджетної установи. Стан та динаміка фінансування видатків спеціального фонду кошторису бюджетної установи.

5.4. Структура звіту про проходження виробничої практики II

У звіті мають бути наведені стислі описи виконаних практикантом операцій з посиланням на відповідні документи. Студент повинен викласти аналіз зібраних аналітичних матеріалів, які знаходять своє відображення у численних розрахунках, статистичних таблицях, графіках, діаграмах. Разом зі звітом на кафедру подаються календарний план проходження практики, щоденник виробничої практики та характеристика студента-практиканта.

Структурно загальний звіт з виробничої практики II має такі орієнтовні складові (на прикладі підприємств усіх форм власності):

	Вступ
1.	Загальні засади та ресурсне забезпечення діяльності підприємства 1.1. Організаційні засади діяльності підприємства 1.2. Кадровий потенціал і управління персоналом. 1.3. Склад та структура майна підприємства. 1.4. Динаміка та структура фінансових ресурсів підприємства.
2.	Аналіз економічно-господарської діяльності підприємства 2.1. Динаміка та структура доходів підприємства. 2.2. Витрати підприємства 2.3. Система оподаткування та податкових зобов'язань підприємства
3.	Оцінка ефективності діяльності підприємства на напрямі її підвищення 3.1. Оцінка економічного стану підприємства. 3.2. Аналіз показників ефективності діяльності підприємства. 3.3. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства
6.	Висновки
7.	Список використаної літератури
8.	Додатки

6. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.

За результатами *навчальної практики* оцінювання засвоєних здобувачами знань, сформованих умінь і навичок здійснюється у формі поточного контролю за кредитно-модульною системою.

Під час проходження *навчальної практики зі вступу до фаху* для оцінки знань і навичок студентів застосовуються такі види контролю: тематичний і поточний. Тематичний контроль полягає у перевірці засвоєння студентами кожної теми методом письмового (виконання самостійних завдань) та тестового контролю. Оцінюванню в балах підлягають: рівень знань, необхідний для виконання завдань, що передбачені програмою навчальної практики; повнота, якість і вчасність їх виконання; рівень знань, продемонстрований у тестових й письмових відповідях тощо.

Поточний контроль проводиться після вивчення тем за модулем у формі презентації дослідницького проекту. Об'єктами поточного контролю знань студентів є: оволодіння методами отримання нової інформації, набуття навичок самостійного аналізу явищ і процесів з використанням наукових методик, пошук шляхів нестандартного, творчого вирішення поставлених завдань.

Протягом *навчальної практики з мікроекономіки* передбачається виконання різних видів робіт з оцінюванням:

- участь у проведенні занять: за різними темами здійснюється перевірка знань як за допомогою виконання письмових робіт так і з підготовкою усних повідомлень;
- виконання та представлення групового розрахунково-аналітичного завдання.

Критерії оцінювання знань та умінь здобувачів за результатами проходження навчальної практики відповідно до вимог кредитно- модульної системи

Зараховано (90 – 100 балів, А). Здобувач має систематичні та глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати практичні завдання, які передбачені програмою курсу, засвоїв основну й ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення й висновки, наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу.

Зараховано (81-89 балів, В; 71-80 балів, С). Здобувач повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення

й висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, невеликі арифметичні помилки у розрахунках при вирішенні практичних завдань.

Зараховано (61-70 балів, D; 51-60 E). Здобувач засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповну відповідь на поставлені теоретичні питання, припускається грубих помилок при вирішенні практичного завдання.

Незараховано (менше 60 балів). Здобувач не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, не вміє або неправильно виконує розрахунки при вирішенні практичних завдань.

Поточний контроль проходження **виробничої практики** здійснюється комплексними методами і передбачає:

а) контроль з боку керівника практики від підприємства або установи за достовірністю записів у щоденнику практики;

б) контроль з боку керівника практики від університету за своєчасністю, повнотою і якістю виконання завдань практики. Поточний контроль з боку керівника практики від університету здійснюється безпосередньо за місцем проходження практики.

Після закінчення терміну виробничої практики студенти звітують про виконання програми практики. Форма звітності студента за практику – це подання письмового звіту, підписаного безпосередньо керівником від бази практики, а також керівником практики від кафедри.

Підведення підсумків практики здійснюється після її закінчення за результатами виконання програми. Письмовий звіт, підписаний та оцінений керівником від бази практики, разом із щоденником подається на рецензування керівнику практики від кафедри.

Оцінювання проходження практики здійснюється за 100-бальною шкалою. Загальна сума балів враховує бали за зміст звіту про практику та за захист останнього.

Розподіл балів, присвоюваних студентам при підведенні підсумків проходження практики

	1. Оформлення звіту	70 балів
1.1	Загальні вимоги до оформлення звіту:	25 балів
1.1.1	Наявність та чіткість формування мети і завдання звіту	3
1.1.2	Відповідність логічної побудови роботи назві теми, а також поставленим цілям і завданням, пропорційність структури роботи	3

1.1.3	Правильність оформлення списку літератури (порядок розміщення, повнота, сучасність, відсутність помилок)	2
1.1.4	Наявність, якість ілюстративних матеріалів (рисунків, схем, діаграм, графіків, таблиць) у тексті роботи та відповідність їх оформлення встановленим критеріям (вимогам)	3
1.1.5	Правильність оформлення звіту (нумерація сторінок, оформлення титульного аркуша, дотримання вимог до розміру полів, шрифту, міжрядкового інтервалу та інше), відсутність редакційних помилок	4
1.1.6	Повнота і відповідність висновків змісту звіту	10
1.2	Вимоги до змісту звіту:	45 балів
1.2.1	Якість і глибина теоретико-методологічного аналізу проблеми. Наявність та якість критичного огляду літературних джерел. Наявність наукової полеміки. Етика цитування (наявність посилань на літературні джерела). Самостійність суджень і викладу матеріалу (наявність формулювання власної думки студента – автора звіту)	15 балів
1.2.2	Наявність, системність і глибина особистого аналізу сучасних фактичних матеріалів організації, наявність і переконливість узагальнень і висновків з аналізу, виявлення проблем і недоліків у діяльності організації	15 балів
1.2.3	Наявність та логічний зв'язок заходів, що пропонуються для вирішення проблеми, з проведеним у роботі аналізом фактичних матеріалів, їх актуальність та реальність. Розробка альтернативних варіантів рекомендацій, обґрунтування та розрахунків ефективності запропонованих рішень, наявність розрахунків на ЕОМ. Наявність аналізу зарубіжного досвіду та його використання при розробці пропозицій.	15 балів
	2. Захист звіту	30 балів
2.1	Володіння культурою презентації (вільне володіння текстом доповіді, наявність в структурі доповіді всіх належних елементів: вітання, представлення, обґрунтування актуальності, мети, завдань, викладення особисто розроблених теоретичних, проблемних, аналітичних та рекомендаційних аспектів роботи, посилання на роздавальний матеріал).	5
2.2	Вміння стисло (в межах регламенту), послідовно й чітко викласти сутність і результати дослідження.	5
2.3	Повнота і ґрунтовність відповідей на запитання викладачів, здатність аргументовано захищати свої пропозиції, думки, погляди.	10
2.4	Наявність і якість роздавального матеріалу для захисту звіту (наявність матеріалів, що відображають теорію, аналіз і пропозиції; ілюстративний матеріал повинен мати аналітичний характер; чітке, грамотне без будь-	10

	яких помилок оформлення; зв'язок доповіді з кожним листком роздавального матеріалу).	
--	--	--

Таким чином, якість виконання звіту оцінюється в діапазоні від 0 до 70 балів, а результати захисту звіту оцінюються в діапазоні від 0 до 30 балів. Загальна підсумкова оцінка при захисті звітів складається з суми балів, отриманих за якість виконання звіту, та кількості балів, отриманих при захисті. До залікової відомості заносяться сумарні результати в балах, отримані при попередньому ознайомленні та при захисті звіту.

Критерії оцінювання членами комісії знань студентів при виконанні та захисті звіту

Зараховано (90-100 балів, А). Звіт містить елементи новизни, має практичне значення, доповідь логічна і коротка, проголошена вільно, зі знанням справи, рецензія позитивна, відповіді на запитання правильні і лаконічні.

Зараховано (81-89 балів, В; 71-80 балів, С). Студент добре ознайомлений із діяльністю об'єкта практики, але мають місце окремі недоліки не принципового характеру: недостатньо використані інформаційні матеріали об'єкта практики, мають місце окремі зауваження у відзиві керівника практики від підприємства, доповідь логічна, проголошена вільно, відповіді на запитання в основному правильні, оформлення роботи в межах вимог.

Зараховано(61-70 балів, D; 51-60 E). Практичні аспекти діяльності підприємства в основному розкриті, але мають місце недоліки змістовного характеру: не надлишок елементів описовості, добір інформаційних матеріалів (таблиці, графіки, схеми) не завжди обґрунтований, заходи і пропозиції, що містяться в звіті, обґрунтовані непереконливо, відзиви містять суттєві зауваження, доповідь прочитана за текстом, не всі відповіді на запитання правильні або повні. Є зауваження щодо оформлення звіту.

Незараховано (менше 50 балів, F; FX). Майже відсутня характеристика діяльності підприємства. При аналізі діяльності підприємства використані лише установчі документи. Не подано характеристику системи менеджменту. Пропоновані заходи випадкові, з аналізу не впливають, економічне обґрунтування неповне. Оформлення роботи далеке від зразкового. Відповіді на запитання неточні або неповні. Відзиви на проходження практики студента є негативними.

ЗВІТ до захисту не допускається. Поданий науковому керівникові на перевірку або на будь-який наступний етап проходження з порушенням строків,

установлених регламентом. Відсутні відзив від керівника практики від підприємства та/або мокрі печатки на щоденнику практики (за наявності їх на підприємстві). Звіт виконаний не самостійно. Структура не відповідає вимогам. Відсутнє економічне обґрунтування пропонованих заходів. Робота недбало оформлена.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в 4-х бальну шкалу за системою ECTS здійснюється в такому порядку:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтинговий показник	Оцінка у національній шкалі	Оцінка ECTS
90-100	Зараховано	A (відмінно)
82-89		B (добре)
75-81		C (добре)
67-74		D (задовільно)
60-66		E (задовільно)
35-59	Незараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням